

ЮРИДИЧНА ТА ПОЛІТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Запорожець О.Є.

студент,

Науковий керівник: Зякун А.І.

кандидат історичних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут права

Сумський державний університет

НЕПОВНОЛІТНЯ ЗЛОЧИННІСТЬ: ХВОРОБА «ДОСТАТКУ» ЧИ «НЕ ДОСТАТКУ»?

В умовах сучасності склалася доволі серйозна проблема з кримінологічною ситуацією в суспільстві. Кожного дня доводиться чути інформацію про вчинені пограбування, вбивства, розбійні напади та інші прояви злочинної діяльності. Здавалося б, що у справжньому правовому демократичному суспільстві випадки вчинення різноманітних злочинів повинні мінімізуватися, але, як бачимо, на практиці все виявляється інакше. Рівень злочинності постійно зростає, при чому прослідковується той факт, що дедалі частіше неправомірні діяння вчиняються особами, які не досягли повноліття. Тому постає цілком логічне питання: що слугує причинами такої невтішної тенденції, та якими методами можна попередити та зменшити до мінімуму злочинність неповнолітніх? З цього погляду, проблема неповнолітньої злочинності є доволі актуальною на сьогоднішній день в Україні.

Як зазначає О. М. Литвинова, злочинність неповнолітніх – це сукупність злочинів, вчинених особами у віці з 14 до досягнення 18 років та офіційно зареєстрованих органами статистичного обліку за певний період часу на певній території, є частиною злочинності в цілому, розвивається під впливом тих же факторів, має з нею інші спільні риси. Проте злочини неповнолітніх мають певні особливості, що дозволяє виділити їх в окремий вид злочинності [1].

За даними статистики сьогодні в Україні в 11 виховних колоніях утримується близько трьох тисяч неповнолітніх. Більше 50% засуджені за грабежі й крадіжки, 25% – за розбій, 10% – за нанесення тяжких тілесних ушкоджень чи вбивство. Майже кожний третій засуджений підліток відбуває строк від 1 року до 3 років, половина – до 5 і приблизно 18% – більше 5 років позбавлення волі [2].

Зазначені дані свідчать, що проблема неповнолітньої злочинності набуває доволі серйозного поширення в Україні і потребує негайного вирішення з боку держави. Але, перш ніж приймати певні міри, необхідно визначити основні причини, які провокують і спонукають неповнолітніх до вчинення неправомірних діянь.

Так, Шкраб'юк В. С. зазначає, що для неповнолітніх осіб є характерним нестійкість психіки, недостатня глибина емоційного співпереживання, підвищена чутливість до зовнішньої стимуляції, схильність до дратівливості та нестійкий настрій, виражена схильність до індивідуальної та групової жорстокості, зневажливе чи байдуже ставлення до загальнолюдських цінностей, засвоєння навичок антисоціальної поведінки, виражена егоцентричність з почуттям правомірності своєї асоціальної поведінки, з постійним прагненням до її виправдання чи звинувачення оточуючих у наслідках власних вчинків, відсутність глибоких особистісних реакцій з почуттям провини за серйозні соціальні наслідки своїх вчинків [3, с. 61].

Із психологічної точки зору, саме вищезазначені особливості психіки неповнолітніх осіб можуть сприяти та стати причиною вчинення протиправних діянь. Проте виділяють також і інші причини неповнолітньої злочинності, які безпосередньо не пов'язані із особливостями психіки. До таких, зокрема, можна віднести: потрапляння неповнолітнього під негативний вплив однолітків, а інколи, під вплив дорослих порушників законодавства чи під груповий тиск; раннє вживання алкоголю, а також наркотичних чи психотропних речовин; виховання дитини в неблагополучних сім'ях. Проте, щодо останнього твердження виникають доволі

дискусійні питання, адже вважати його за стовідсотково вірним не можна, оскільки, за даними тієї ж статистики, значна кількість злочинів, вчинюваних неповнолітніми, припадають саме на підлітків, які виховуються в цілком благонадійних сім'ях. Тому постає ще одне питання: що ж саме слугує причинами неправомірної поведінки таких осіб?

На думку Павлишина К. О. серед неповнолітніх злочинців можна виділити такі типи як злочинець-шукач пригод, злочинець-хизувальник, злочинець-легковажний мрійник, злочинець, який переслідує благі наміри [4, с. 38]. Дана класифікація стосується неповнолітніх осіб, які виховуються як у благонадійних так неблагонадійних сім'ях, але особи з неблагонадійних сімей в основному вчиняють злочини із корисливих мотивів для отримання власних грошових коштів, які здебільшого витрачаються на задоволення власних потреб, погашення боргів, розваги, подарунки та інше. А для неповнолітніх з «достатком» можна додати ще як причини занадто суворий контроль батьків або навпаки безконтрольність, занадто високі очікування батьків від підлітка, вседозволеність, через гроші та брак виховання, бажання підлітка не виділятися із загальної маси та інші. Тому розглянемо детальніше запропоновану класифікацію.

Перший тип «злочинець-шукач пригод» – це особи із сильним типом нервової системи, завищеною самооцінкою. Дані особи завжди впевнені в собі, уміють відстоювати власні думки та постояти за себе, здебільшого негативно реагують на різного роду поради, зауваження, прохання. Основною метою вчинення злочину такою особою є бажання самовиразитися та довести самому собі відсутність страху в доволі екстремальних ситуаціях.

Другий, «неповнолітній злочинець-хизувальник» – вчиняє неправомірні діяння не з метою власної вигоди чи помсти, а з метою поставити себе дещо вище від своїх ровесників. Такі особи пишаються вчиненням, переконують інших у абсолютній безпечності такого виду діяльності.

Третій, «легковажний мрійник» – це особа, що мріє про власну незалежність (зокрема фінансову), багате і «красиве» життя, і

єдиною можливістю досягнення цієї цілі вбачає у вчиненні корисливого злочину.

Четвертий тип «злочинець, який переслідує благі наміри» – це особи, що здебільшого характеризуються із позитивної сторони, а основною метою скоєння злочину для них є вчинення суспільно-корисного діяння.

Отже, можна зробити висновок, що не залежно від достатку родини, існує як мінімум два основних фактори, які спонукають неповнолітніх осіб до протиправних діянь. Це, по-перше, бажання самоствердження, отримання матеріальних благ для забезпечення своїх власних потреб, а по-друге, особливості психологічного розвитку неповнолітніх, адже психіка підлітка лише формується, і на фоні цього дані особи можуть, не задумуючись про наслідки, вчинити певні злочини. Тому, для попередження злочинності неповнолітніх, перш за все необхідно приділяти максимум зусиль для їх виховання як на державно-громадському так і родинному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Литвинова О. М. Кримінологія: питання та відповіді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/81598/pravo/ponyattya_zlochinnosti_nepovnolitnih.
2. Неповнолітні Злочинці. Deliberating in a Democracy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.did.deliberating.org/languages/documents/Lessons_UKR_Juvenile_Offenders.pdf.
3. Шкраб'юк В. С. Індивідуально-психологічні особливості особистості неповнолітніх правопорушників / В. С. Шкраб'юк // «Актуальні питання сучасної психології». – Львів. – 21-22 листопада 2014 р. – С. 60-63.
4. Павлишин К. О. Типологія неповнолітніх злочинців, які вчинили крадіжку / К. О. Павлишин // Науковий вісник Херсонського державного університету Випуск 1 Том 4. – Херсон. – 2016 р. – С. 35-38.